

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ

Розглянуто підходи щодо оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств. На прикладі малих підприємств агробізнесу Житомирщини порівняно конкурентоспроможність за основними методами та визначено доцільність їх використання

Постановка проблеми. Ефективність функціонування аграрного сектора економіки в умовах сучасного сьогодення зумовлена необхідністю розвитку висококонкурентного ринку сільськогосподарської продукції та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва. Проте, через знаходження нашої держави лише на початковій стадії створення ринкової економіки зауважимо, що й вивчення проблем на накопичення досвіду у площині конкурентоспроможності знаходяться також на етапі становлення.

Необхідність оцінки та дослідження рівня власної конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів та можливість здійснення порівняння її з головними конкурентами викликана невідкладністю внесення адекватних змін в систему і методи управління малими сільськогосподарськими підприємствами для підвищення ефективності їхнього господарювання.

Досягнення цих завдань можливе лише за умови наявності надійної та достовірної методики оцінки рівня конкурентоспроможності. Саме тому, актуальність здійснення аналітичного дослідження рівня конкурентоспроможності та встановлення найбільш підходящих методів для його проведення на малих підприємствах агробізнесу не викликає сумнівів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розуміння поняття конкурентних переваг, конкурентного статусу, конкурентоспроможності та факторів впливу на неї, а також методів визначення рівня

конкурентоспроможності неоднозначне. Відомими дослідниками теорії конкурентоспроможності та методології оцінки її рівня є Портер М., Рікардо Д., Сміт А., Шумпетер Й., Андрійчук В., Бураковський І., Варналій З., Власюк О., Геєць В., Новицький В., Онищенко В., Філіпченко А. та ін.

Найбільш ґрунтовними дослідженнями у площині проблем конкурентоспроможності окремих підприємств та національної економіки країн ми вважаємо розробки М. Портера [4]. Він визначив основні риси конкурентних взаємодій підприємств на ринку за різними ознаками та зазначив, що поняття конкурентоспроможності підприємства є непостійним та відносним, і визначається лише при порівнянні окремих параметрів діяльності різних підприємств однієї галузі.

Узагальнюючи судження відомих вчених-економістів ми виділили наступні підходи щодо оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства:

- ресурсний (наявність джерел природних ресурсів, технології та капіталу, можливість здійснення інвестицій, чисельність та кваліфікація працівників, економіко-географічне положення та кліматичні умови);
- факторний (зміна позицій на світових ринках);
- рейтинговий (інтегральне відображення стану економіки, використовуючи різні системи показників) [2].

Мета дослідження. За допомогою математичних методів визначити рівень конкурентоспроможності малих сільськогосподарських підприємств

Андрушівського району Житомирської області та встановити чи доцільним є їх використання для проведення аналізу підприємств даного сектору економіки. Пропонуємо визначити найбільш ефективний метод для визначення конкурентоспроможності та встановлення її рівня у сільському господарстві.

Викладення основного матеріалу дослідження. Дослідження рівня конкурентоспроможності малих аграрних підприємств Житомирщини передбачає проведення аналізу та оцінки конкурентоспроможності окремих його підприємств. Розрахунки проводяться на прикладі малих сільськогосподарських підприємств агробізнесу Андрушівського району.

В процесі дослідження рівня конкурентоспроможності підприємств ми використовуємо системний підхід щодо аналізу та оцінки умов та результатів їх діяльності.

За основу обрано методику, сутність якої полягає у виявленні основних факторів, і виділенні групи показників, які в сукупності дозволять отримати характеристику рівня забезпечення конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств.

Із великої кількості методів оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства, у нашому дослідженні ми використали найбільш поширені з них, а саме: методи сум, добутку, матричний метод та метод рейтингової оцінки. Дані економіко-математичні методи нами обрано не випадково: по-перше вони є не досить трудомісткими, по-друге розраховуються на основі фінансової звітності підприємств і не вимагають зайвих витрат на пошук іншої додаткової інформації, а також дають змогу об'єктивно визначити коло підприємств на яких мають проводитися заходи щодо підвищення рівня конкурентоспроможності.

Метод сум передбачає визначення рівня конкурентоспроможності кожного підприємства шляхом сумування результатів їх діяльності за порівняльними показниками. За даним методом місце підприємства визначається величиною значення отриманого показника – чим вище значення, – тим вище місце підприємства [1].

За методом добутку показник конкурентоспроможності визначається шляхом перемноження відібраних показників [1]. Як і в попередньому випадку, чим вище отримане значення показника конкурентоспроможності, тим вище місце підприємства.

Наступним методом, за яким ми визначили рівень конкурентоспроможності малих сільськогосподарських підприємств є метод рангів [3]. Даний метод дозволяє врахувати загальні положення, сильні та слабкі сторони досліджуваних підприємств. Найкращий результат господарювання, а відповідно і вищий рівень конкурентоспроможності, буде мати те підприємство, у якого величина комплексної оцінки буде найменшою.

Найбільш точним, трудомістким й економічно обгрутованим методом оцінки конкурентоспроможності, на нашу думку, є матричний метод [1]. Він засновується на тому, що показник оцінки враховує не тільки абсолютне значення показника, що порівнюється, але і їх близькість до найкращого значення (еталону). Термін підприємство-еталон закріплюється за умовним підприємством, у якого всі показники ідеальні.

Для обгрутування наявних математичних моделей визначення рівня конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів Андрушівського району, необхідно визначити перелік підприємств, за результатами діяльності яких буде проведено аполітичне дослідження: серед них СТОВ “Зоря” (умовно позначимо підприємство № 1), СТОВ “Суворова” (умовно позначимо підприємство № 2), ПОСП “Нове життя” (умовно позначимо підприємство № 3), СТОВ “Хліборіб” (умовно позначимо підприємство № 4), ПОСП “Колос” (умовно позначимо підприємство № 5), СТОВ “Дари ланів” (умовно позначимо підприємство № 6), ТОВ “Антопільське” (умовно позначимо підприємство № 7), СТОВ “Сахара Агро” (умовно позначимо підприємство № 8), СТОВ “Старокотельнянське” (умовно позначимо підприємство № 9).

Відбір та визначення підприємств для проведення аналізу відбувалося за наступними принципами: господарювання на єдиному регіональному ринку; належності до малих підприємств та сільськогосподарського виробництва, метою якого є насичення ринку продовольчими товарами; наявності одного ринку збуту, подібних умов стосовно формування ресурсного потенціалу та однакових стартових можливостей (майже однакові розміри активів, власного та залученого капіталу).

Першим етапом нашої роботи є виділення групи показників для комплексної оцінки рівня конкурентоспроможності, це: структура майна підприємства (необоротні та оборотні засоби), структура джерел утворення майна (власний та залучений капітал), валовий доход, операційні витрати та розмір чистого прибутку. Динаміка базових показників досліджуваних підприємств наведена у таблиці 1.

Таблиця 1. Динаміка основних показників господарювання малих підприємств Андрушівського району Житомирської області за 2005-2006 рр., тис. грн.

Показники	Підприємства								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Основний капітал:									
2005 р.	125,3	2066,0	87,8	34,1	1611,0	1355,0	774,2	161,1	3748,4
2006 р.	119,4	2144,2	87,8	33,4	1609,0	1283,0	582,1	185,9	2691,8
Темпи змін, %	95,3	103,8	100	97,9	99,9	94,7	75,2	115,4	71,8
2. Оборотний капітал:									
2005 р.	204,9	788,5	304,2	54,5	506,0	317,0	387,4	140,6	1737,1
2006 р.	206,2	1051,3	260,8	21,9	376,3	176,0	346,9	187,5	624,6
Темпи змін, %	100,6	133,3	85,7	40,2	74,4	55,5	89,5	133,4	36,0
3. Власний капітал:									
2005 р.	168,7	2639,7	-56,7	2,0	1331,0	60,0	912,3	289,4	414,2
2006 р.	172,1	2939,2	-60,4	-36,9	1324,2	-161,0	663,2	306,3	-1113,7
Темпи змін, %	102,0	111,3	-106,5	-1845	99,5	-268,3	72,7	105,8	-268,9
4. Поточні зобов'язання:									
2005 р.	161,5	214,8	160,9	86,6	290,4	1612,0	166,8	301,7	5071,3
2006 р.	153,5	256,3	209,0	92,2	111,1	1620,0	183,3	373,4	4430,1
Темпи змін, %	95,0	119,3	129,9	106,5	38,3	100,5	109,9	123,8	87,4
5. Прибуток:									
2005 р.	8,2	396,7	-68,7	-57,1	-10,4	-109,1	-131,3	121,2	-1847,6
2006 р.	3,4	108,0	-3,7	-38,9	-6,8	-165,0	-249,1	57,4	-1527,9
Темпи змін, %	41,5	27,2	5,4	68,1	65,4	-151,2	-189,7	47,5	82,7
6. Валовий дохід:									
2005 р.	35,0	1720,0	148,1	117,9	694,3	220,6	547,5	246,4	3053,6
2006 р.	44,3	995,7	269,3	49,9	410,8	159,1	329,3	171,3	1707,8
Темпи змін, %	126,6	57,9	181,8	42,3	59,2	72,1	60,1	69,5	55,9
7. Операційні витрати:									
2005 р.	18,4	1009,3	149,6	167,3	848,0	305,0	594,5	187,8	3696,7
2006 р.	38,3	721,8	187,0	63,3	526,5	172,8	523,9	341,4	2088,3
Темпи змін, %	208,2	71,5	125	37,8	62,1	56,7	88,1	181,8	56,5

За джерелами таблиці 1 визначимо підприємство, яке має найкращі показники господарювання та оцінено рівень його конкурентоспроможності.

Зауважимо, що часткові показники, які ми використовуємо для оцінки конкурентоспроможності, повинні бути однаково направленими, таким чином,

збільшення (зменшення) значення одного з них можна трактувати як покращення або погіршення результативності роботи в цілому. Так, для забезпечення інформаційної односпрямованості показників при об'єднанні їх в інтегральну оцінку, де стимулятори перетворюють на стимулятори:

$$\left(X_{st} = \frac{1}{X_{dst}} \right)$$

Таблиця 2. Приведення в однонаправлений вигляд показників господарської діяльності малих підприємств агробізнесу Андрушівського району Житомирської області, (%)

Темпи змін	Підприємства								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Поточних зобов'язань	105,3	83,8	77,0	93,9	261,1	99,5	91,0	80,8	114,4
2. Операційних витрат	48,0	139,9	80	264,6	161,0	176,4	113,5	55,0	177,0

Різнонаправленими є показники прибутку і витрат підприємства, власний та залучений капітал. На рівень конкурентоспроможності підприємства обернено пропорційно впливають і темпи зміни залученого капіталу та операційних витрат. Використавши метод оберненого зв'язку ми зможемо використовувати дані показники для подальшого аналізу.

У таблиці 2 ми привели темпи змін залученого капіталу та операційних витрат до співставного вигляду, що дозволить оцінити їх вплив на рівень конкурентоспроможності підприємства.

Таблиця 3. Визначення рівня конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу Андрушівського району Житомирської області за методом сум, 2005-2006 рр.

Темпи змін	Підприємства								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Основного капіталу, %	95,3	103,8	100	97,9	99,9	94,7	75,2	115,4	71,8
2. Оборотного капіталу, %	100,6	133,3	85,7	40,2	74,4	55,5	89,5	133,4	36,0
3. Власного капіталу, %	102,0	111,3	-106,5	-1845	99,5	-268,3	72,7	105,8	-268,9
4. Поточних зобов'язань, %	105,3	83,8	77,0	93,9	261,1	99,5	91,0	80,8	114,4
5. Прибутку, %	41,5	27,2	5,4	68,1	65,4	-151,2	-189,7	47,5	82,7
6. Валового доходу, %	126,6	57,9	181,8	42,3	59,2	72,1	60,1	69,5	55,9
7. Операційних витрат, %	48,0	139,9	80	264,6	161,0	176,4	113,5	55,0	177,0
Рівень конкурентоспроможності за методом сум	619,3	657,2	423,4	-1238	820,5	78,7	312,3	607,4	268,9
Місце підприємства за методом сум	3	2	5	9	1	8	6	4	7

Отже, як вже зазначалося вище, місце підприємств розподіляються згідно величини значення отриманого показника – чим вище значення, – тим вище місце підприємства. Таким чином, у нас сформувалася перша п'ятірка підприємств: ПОСП “Колос”, який має найвищий бал, на другому місці СТОВ “Суворова”, далі СТОВ “Зоря”, СТОВ “Сахара Агро” та ПОСП “Нове життя”.

Наступним ми використали метод добутку, таблиця 4. Як і у попередньому методі найвищий рівень конкурентоспроможності у того

підприємства, яке отримало найвище значення розрахункового показника.

Для більш точної оцінки рівня конкурентоспроможності малих підприємств нами була розширена інформаційна база для проведення розрахунків, перелік показників та проведені необхідні трансформації деяких показників у співставний вигляд.

Після проведення необхідних перетворень показників, ми визначаємо рівень конкурентоспроможності досліджуваних підприємств використовуючи метод сум, таблиця 3.

При проведенні розрахунків і визначенні рівня конкурентоспроможності підприємств за методом добутку ми свідомо припустили наступну помилку. Знаючи, що при добутку чисел із від'ємними значеннями ми повинні в кінцевому підсумку отримати додатне значення, проте, якщо цього не зробити ми порушимо чистоту результату, висунувши на перші позиції збиткові підприємства із великими сумами нерозподілених збитків.

Таким чином, провівши розрахунки та свідомо допустивши деякі порушення ми

впевнилися, що це було зроблено не даремно, тому що за двома методами ми отримали однакову першу п'ятірку кращих підприємств.

Найнижчий рівень конкурентоспроможності мають СТОВ "Дари ланів", ТОВ "Антопільське", СТОВ "Хлібороб" та СТОВ "Старокотельнянське", а отже ці підприємства понесли значні збитки у 2005-2006 рр.

Наступним методом, за яким буде оцінено рівень конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу Андрушівського району Житомирської області буде метод рангів, таблиця 5.

Таблиця 4. Визначення рівня конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу Андрушівського району Житомирської області за методом добутку, 2005-2006 рр.

Темпи змін	Підприємства								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Основного капіталу, %	95,3	103,8	100	97,9	99,9	94,7	75,2	115,4	71,8
2. Оборотною капіталу, %	100,6	133,3	85,7	40,2	74,4	55,5	89,5	133,4	36,0
3. Власного капіталу, %	102,0	111,3	-106,5	-1845	99,5	-268,3	72,7	105,8	-268,9
4. Поточних зобов'язань, %	105,3	83,8	77,0	93,9	261,1	99,5	91,0	80,8	114,4
5. Прибутку, %	41,5	27,2	5,4	68,1	65,4	-151,2	-189,7	47,5	82,7
6. Валового доходу, %	126,6	57,9	181,8	42,3	59,2	72,1	60,1	69,5	55,9
7. Операційних витрат, %	48,0	139,9	80	264,6	161,0	176,4	113,5	55,0	177,0
Рівень конкурентоспроможності за методом добутку	0,259	0,284	-0,234	-0,519	1,204	-2,698	-0,576	0,131	-0,650
Місце підприємства за методом добутку	3	2	5	6	1	9	7	4	8

Як ми вже зазначали, згідно даного методу, найвищий рівень конкурентоспроможності буде у підприємства, з найменшою величиною комплексної оцінки.

Розподіл підприємств за балами обумовлений різним станом та ступенем розвитку їхньої матеріально – технічної

бази, формування оборотного, власного та залученого капіталу, обсягів господарювання і, відповідно, операційних витрат та прибутку.

Таблиця 5. Визначення рівня конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу Андрушівського району Житомирської області за методом рангів, 2005-2006 рр.

Темпи змін	Підприємства								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Основного капіталу, %	6	2	3	5	4	7	8	1	9
2. Оборотною капіталу, %	95,3	103,8	100	97,9	99,9	94,7	75,2	115,4	71,8
3. Власного капіталу, %	3	2	5	8	6	7	4	1	9
4. Поточних зобов'язань, %	100,6	133,3	85,7	40,2	74,4	55,5	89,5	133,4	36,0
5. Прибутку, %	3	1	6	9	4	7	5	2	8
6. Валового доходу, %	102,0	111,3	-106,5	-1845	99,5	-268,3	72,7	105,8	-268,9
7. Операційних витрат, %	3	7	9	5	1	4	6	8	2
Рівень конкурентоспроможності за методом рангів	105,3	83,8	77,0	93,9	261,1	99,5	91,0	80,8	114,4
Місце підприємства за методом рангів	5	6	7	2	3	8	9	4	1
Рівень конкурентоспроможності за методом рангів	41,5	27,2	5,4	68,1	65,4	-151,2	-189,7	47,5	82,7
Місце підприємства за методом рангів	2	7	1	9	6	3	5	4	8
Рівень конкурентоспроможності за методом рангів	126,6	57,9	181,8	42,3	59,2	72,1	60,1	69,5	55,9
Місце підприємства за методом рангів	9	5	7	1	4	3	6	8	2
Рівень конкурентоспроможності за методом рангів	48,0	139,9	80	264,6	161,0	176,4	113,5	55,0	177,0
Місце підприємства за методом рангів	31	30	38	39	28	39	43	28	39
Місце підприємства за методом рангів	3	2	4	5	1	5	6	1	5

Проведений аналіз показує, що ПОСП “Колос” знов таки посідає перше місце, проте поділяє його вже із СТОВ “Сахара Агро”. Також як і у попередніх розрахунках на другому місці СТОВ “Суворова”, СТОВ “Зоря” на третьому. Таким чином трійка лідерів залишилася незмінною який би метод ми не використали для оцінки конкурентоспроможності і визначення її рівня. ПОСП “Нове життя” посіло четверте місце за рахунок того, що перше місце зайняли аж два підприємства. На п’ятому місці опинилися СТОВ “Хлібороб”, СТОВ “Дари ланів” та СТОВ “Старокотельнянське” тому що всі вони мають великі непокріті збитки.

І на останньому місці у нас підприємство, яке має найбільші збитки серед досліджуваних підприємств – це ТОВ “Антопільське”.

Дані проведеного аналізу свідчать, що хоча метод рангів і дозволяє оцінити позитивні та негативні сторони господарської діяльності підприємств, проте він унеможливує врахування абсолютної величини показника, що призвело до певного різнобою в розподілі місць в порівнянні з попередніми методиками.

В таблиці 6 представлені дані щодо визначення рівня конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу Житомирщини за матричним методом.

Таблиця 6. Визначення рівня конкурентоспроможності малих агробізнесу Андрушівського району Житомирської області за матричним методом, 2005-2006 рр.

Темпи змін	Підприємства										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Еталон	
1. Основного капіталу, %	95,3	103,8	100	97,9	99,9	94,7	75,2	115,4	71,8	115,4	
2. Оборотною капіталу, %	100,6	133,3	85,7	40,2	74,4	55,5	89,5	133,4	36,0	133,4	
3. Власного капіталу, %	102,0	111,3	-106,5	-1845	99,5	-268,3	72,7	105,8	-268,9	111,3	
4. Поточних зобов'язань, %	105,3	83,8	77,0	93,9	261,1	99,5	91,0	80,8	114,4	261,1	
5. Прибутку, %	41,5	27,2	5,4	68,1	65,4	-151,2	-189,7	47,5	82,7	82,7	
6. Валового доходу, %	126,6	57,9	181,8	42,3	59,2	72,1	60,1	69,5	55,9	181,8	
7. Операційних витрат, %	48,0	139,9	80	264,6	161,0	176,4	113,5	55,0	177,0	264,6	
Фактичні показники порівняємо з еталонним значенням	0,826 0,754 0,916 0,403 0,502 0,696 0,181	0,899 0,999 1 0,321 0,329 0,318 0,529	0,867 0,624 -0,957 0,295 0,065 1 0,302	0,848 0,301 -16,58 0,360 0,823 0,233 1	0,867 0,558 0,894 1 0,791 0,326 0,608	0,821 0,416 -2,411 0,381 -1,828 0,397 0,667	0,652 0,671 0,653 0,349 -2,294 0,331 0,429	1 1 0,951 0,374 0,574 0,382 0,208	0,622 0,270 -2,416 0,438 1 0,307 0,669		
	0,030 0,061 0,007 0,356 0,248 0,092 0,671	0,010 0 0 0,461 0,450 0,465 0,222	0,018 0,141 3,830 0,497 0,874 0 0,487	0,023 0,489 309,1 0,410 0,031 0,588 0	0,018 0,170 0,011 0 0,044 0,454 0,154	0,032 0,341 11,64 0,383 7,998 0,364 0,111	0,121 0,108 0,120 0,424 10,85 0,448 0,327	0 0 0,002 0,392 0,182 0,382 0,627	0,143 0,533 11,67 0,316 0 0,480 0,110		
Комплексний показник рівня конкурентоспроможності	1,465	1,608	5,397	310,6 4	0,851	20,869	12,398	1,585	13,252		
Місце підприємства за матричним методом	2	4	5	9	1	8	6	3	7		

Дані таблиці 6 свідчать, що матричний метод проведення розрахунків є найбільш точним економіко-математичним методом, що дозволяє зробити висновок про те, що найвищий рівень конкурентоспроможності має знов таки ПОСП “Колос”, крім того перша п’ятірка залишилася без змін, а отже аналогічною результатам попередніх методів.

Для інших підприємств характерні деякі розбіжності, тотожність спостерігається з першим методом, відповідно якого більшість

Таблиця 7. Розподіл місць малих підприємств агробізнесу Андрушівського району Житомирської області визначений за допомогою методів сум, добутку, рангів та матричним методом, 2005-2006 рр.

Місце підприємства	Підприємства								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
За методом сум	3	2	5	9	1	8	6	4	7
За методом добутку	3	2	5	6	1	9	7	4	8
За методом рангів	3	2	4	5	1	5	6	1	5
За матричним методом	2	4	5	9	1	8	6	3	7

Найбільш повну картину результатів проведеного дослідження надасть нам візуалізація отриманих даних, рис. 1. Найпоширенішим та найчастіше

підприємств мають аналогічний розподіл. Зміни відбулися між підприємствами, які мають низький рівень конкурентоспроможності. Це пояснюється віддаленістю досліджуваних підприємств від підприємства-еталону, яка має чисельний вимір.

Підбиття остаточних висновків та порівняння отриманих результатів за кожним методом наведено у таблиці 7.

застосовуваним методом візуалізації результатів є графічний метод зображення даних, який є більш доступним та зрозумілим аніж текстовий документ.

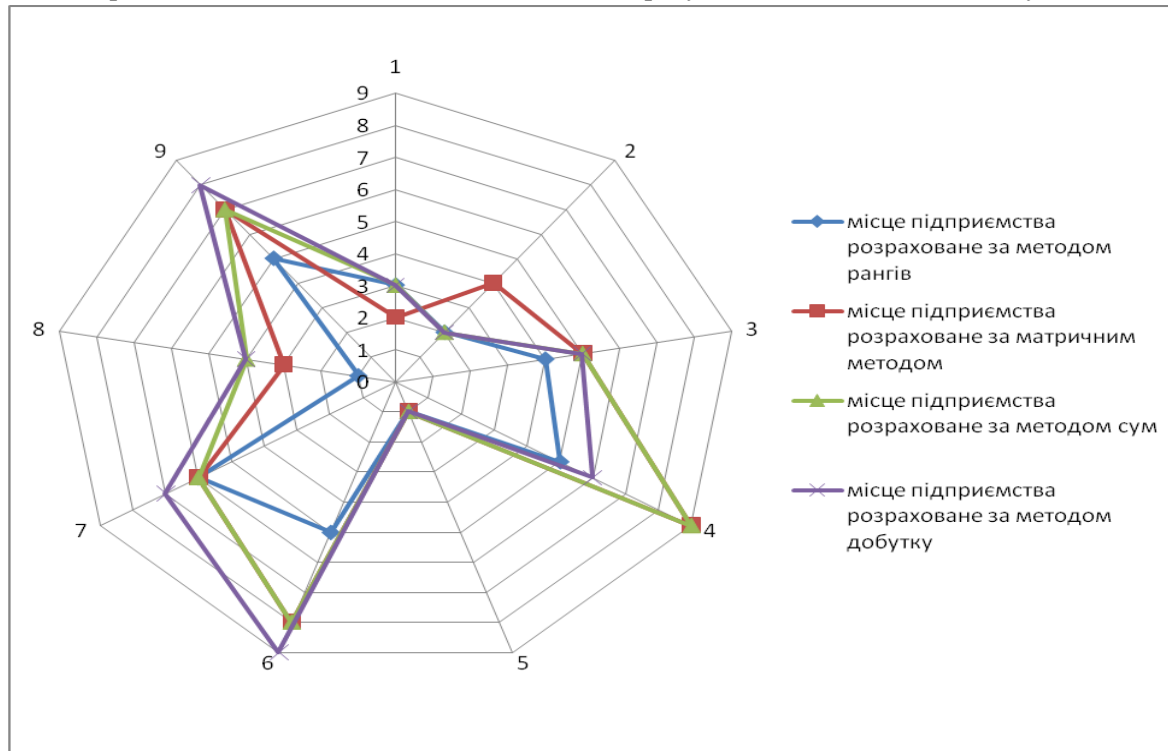

Рис. 1 Рівень конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу Андрушівського району Житомирської області, визначений за методами рангів, сум, добутку та матричним методом, 2005-2006рр.

За допомогою приведеного рисунка можливо швидко відтворити картину про розміщення малих сільськогосподарських підприємств Андрушівського району Житомирської області на ринку товарів та послуг за рівнем конкурентоспроможності, враховуючи їх конкурентні переваги та недоліки у складі та структурі майна підприємства та його капіталу, обсягах доходів та витрат, розмірах отриманих прибутків та темпах зміни даних показників.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз з використанням різних методів оцінки конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу дає можливість стверджувати, що є підприємства, які мають досить високий рівень фінансової сталості, а у порівнянні з іншими підприємствами мають певні конкурентні переваги, серед яких: нарощення матеріально – технічної бази, раціональна структура майна та капіталу, висока рентабельність та ділова активність, постійне нарощення обсягів виробництва та збуту продукції власного виробництва. Отримані дані дають можливість визначити стратегічні цілі та засоби їх досягнення для забезпечення подальшого розвитку господарюючих суб'єктів.

В ході дослідження було оґрунтовано економіко – математичні методи, завдяки яким відбулося визначення рівня конкурентоспроможності підприємств, встановлено коло досліджуваних підприємств, забезпечено повноту збору інформації та формування системи оціночних показників за допомогою яких проведено аналіз та з'ясовано рівень конкурентоспроможності об'єктів дослідження.

В результаті проведення дослідження нами були вирішені наступні завдання:

– обрані показники, які найбільш точно характеризують конкурентні переваги малих підприємств агробізнесу Андрушівського району Житомирської області;

– для точності розрахунків всі показники були переведені у однонаправлений вигляд, що надає можливість отримати реальну оцінку рівня забезпечення конкурентних переваг;

– за допомогою різних методик ми оцінили рівень конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу Житомирщини, при чому отримані результати були майже ідентичними, що свідчить про правильність проведення аналізу та необхідність застосування деяких припущень.

Поряд з позитивними моментами до суттєвих недоліків використовуваних методик, які не відповідають сучасним вимогам проведення наукового дослідження, ми відносимо високу трудомісткість розрахунків, необхідність наявності інформаційної бази не лише власного підприємства, але і потенційних конкурентів, що є комерційною таємницею, знання вказаних методів проведення дослідження, вміння з ними коректно працювати, з метою отримання реальних результатів, обґрунтування показників господарювання та їх якісне застосування. Вказані перешкоди заважають дослідженню наблизитися до життєвих потреб підприємства, відповісти повсякденним запитам управління, бути надійним економічним інструментом в процесі прийняття рішень та управлінні підприємством. Крім цього, числове вираження лише місць, яке займають господарюючі суб'єкти (об'єкти дослідження) на ринку, не може в повній мірі задовольнити керівників та менеджерів підприємств, оскільки необхідним є розуміння того чи є досліджуване підприємство конкурентоспроможним чи ні і який його конкурентний та стратегічний потенціал на бажану певну конкретну дату.

Хотілося б зазначити, що використані нами методи визначення рівня конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів доцільно використовувати

комплексно, щоб порівнявши результати за кожним окремим методом і узагальнивши їх об'єктивно встановити рівень власних конкурентних переваг на галузевому ринку.

Хоча, ще раз підкреслимо, що найбільш ґрунтовним, на нашу думку, є матричний метод. Незважаючи на його трудомісткість, він дає реальну можливість дослідивши власні результати господарювання визначити відхилення не лише від результатів діяльності підприємств-конкурентів, а й підприємства еталону. Що в кінцевому підсумку дозволяє підприємству виявити слабкі місця та обрати конкретні заходи щодо їх ліквідації в намаганні наблизитися до рівня господарювання підприємства, обраного за еталон.

Проте, на сьогоднішній день існує і безліч інших методик, котрі можуть допомогти підприємству визначити власний конкурентний статус, а саме: оцінка потенційних конкурентних переваг за належною їм часткою ринку за допомогою моделі М. Портера; оцінка рівня конкурентоспроможності за допомогою індексу Герфіндаля; оцінка рівня конкурентоспроможності за допомогою індексу Лернера тощо, які обов'язково будуть нами використані у частині другій даної статті. У якій ми порівнявши всі результати виділимо найбільш доцільні методи оцінки конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу.

Перспективи подальших досліджень зобов'язують нас не зупинятись на використанні даних методик, а використовувати і інші, які нададуть можливість підприємству визначити його конкурентний потенціал у боротьбі за споживачів.

Список використаної літератури:

1. *Баканов М.И., Шеремет А.Д.* Теория экономического анализа. М.: Финансы и статистика, 1994. – 288 с.
2. *Гуменюк В., Яричевський Ю., Король Б.* Оцінювання та моніторинг конкуренції на продовольчих ринках // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2003. – № 6. – С. 37.
3. *Мазаракі А.А.* та ін. Економіка торговельного підприємства: Підручник/ А. Мазаракі, Л. Лігоненко, Н. Ушакова. – К.: Хрещатик, 1999. – 800 с.
4. *Портер М.* Международная конкуренция. – М.: Международные отношения. – 1993. – 896 с.
5. *Шеремет А.Д., Ненашев Е.В.* Методика финансового анализа Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 208 с.
6. Экономическая стратегия фирмы. Учеб. пособие/ Под ред. А.П. Градова – СПб.: Специальная лит-ра, 1995 – 416 с.

ТКАЧУК Ганна Юріївна – асистент кафедри економіки Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

- проблеми маркетингу та управління конкурентоспроможністю підприємств;
- засади формування конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу